

Jo Bech-Karlsen

Åpen eller skjult

*Råd og uråd i fortellende
journalistikk*

UNIVERSITETSFORLAGET

© Universitetsforlaget 2007

ISBN 978-82-15-00965-0

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget AS

Postboks 508 Sentrum

0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Boken er utgitt med støtte fra Utdannings- og forskningsdepartementet ved Lærebokutvalget for høyere utdanning.

Omslag: Sissel Tjernstad

Omslagsbilde: Tom Lid

Sats: Rusaanes Bokproduksjon AS

Trykk og innbinding: AIT Trykk Otta AS

Boken er satt med: Minion 10,5/15

Papir: Dito 100 g

Vi hadde kommet til slutten av landsbyen da mørket begynte å falle på, og jeg foreslo at vi skulle gå tilbake. Emmanuel så skuffet på meg. «Jeg trodde vi skulle fortelle historier,» sa han.

«Fortelle historier?» gjentok jeg forvirret. «Ja,» svarte Emmanuel som om det var det mest innlysende i verden, «fortelle historier».

«Om hva?» spurte jeg.

Svaret hans fikk det til å demre for meg. «Om oss selv,» sa han, og jeg forsto at uttrykket «fortelle historier» betød det samme som å snakke sammen. Menneskelig kommunikasjon var rett og slett identisk med å fortelle historier.

Reporteren og forfatteren Carsten Jensen på reise i New Ireland.¹

Innhold

Forord	11
DEL I ÅPNE FORTELLERE	13
Kapittel 1 Innledning. Behovet for åpne fortellinger	15
Åpen og skjult forteller	16
To viktige kvaliteter	18
Fortellingen er grunnleggende	20
Kravet om aktualitet	21
Kapittel 2 Fortellende nyhetsjournalistikk. Et anslag	25
En uvanlig fortelling	26
Nyhetsfortellinger	30
Fortellende elementer	33
«Case»-journalistikken	34
Fra «case» til fortelling	35
Nyhetsreferatet	37
Kapittel 3 Den norske og nordiske fortellertradisjonen	41
Nyhetsreportasjer på 1950- og 60-tallet	42
Urfortellingen	46
Den nordiske tradisjonen	49
August Strindberg	50
Herman Bang	53

Aasmund Olavsson Vinje	57
Sosial kunst.	60
Ester Blenda Nordström	60
Ivar Lo-Johansson	62
Lise Lindbæk	65
Sven Elvestad	67
Gunnar Larsen	67
Stig Dagerman	68
John Bech-Karlsen	70
Feature-reportasjer	73
Frode Grytten	73
Feature bare form?	76
Kapittel 4 Tre nivåer i journalistiske fortellinger	79
Kjennetegn ved fortellingen	81
Fortellemodeller og dramaturgi	83
Fortellingens tre nivåer	84
Nivå 1 – Bruk av fortellende elementer	85
Nivå 2 – Sak- og faktafortellingen	88
Nivå 3 – Den eksistensielle fortellingen	92
Et alternativ til nivå 3: Montasje av fortellinger	97
Kapittel 5 Fortellingens anvendelighet og funksjon	103
I nyhetsjournalistikk	103
En sjelden fugl	106
Se til utlandet	111
I undersøkende journalistikk	116
I intervjuet	122

Fortellende portrett	123
Monologisk fortelling.	126
I feature og reportasje.	129
Å være med på noe farlig.	129
I spalten og kommentaren	139
Epistelen og essayet.	140
Spalten	144
Kommentaren	148
DEL II SKJULTE FORTELLERE	155
Kapittel 6 Innledning. Brudd med tradisjonen	157
Faren for forenkling	158
Rekonstruerte fortellinger	159
Kapittel 7 Ny fortellende journalistikk i USA – og i Norden . .	163
Fortellinger er mer enn handling.	165
Invasjon av intimsfæren	167
Universelle likheter?	169
Alternativ brannreportasje?	173
Ressurskrevende fortellinger	175
The New Journalism	176
The New Journalism i Norden.	179
The New New Journalism.	180
Den nye danske bølgen – og situasjonen i Norden	184
Harringtons metode.	185
Fire problematiske sjangerkrav	186
Sverige i bakleksa?.	192

INNHold

En dogmatisk norm	193
Virkemidler foran innhold.	193
Tre utgaver av Narrative Journalism	194
Kapittel 8 Fiksjon og forenkling i ny fortellende journalistikk	197
Tom French og det litterære	202
Omtrentlig kildeangivelse.	203
Mangler kontroll	205
Å researche scener	208
Ny fortellende journalistikk på norsk	210
Det skjulte subjekt.	211
Indre monolog.	211
Sannhet?.	212
Personal fortelling som pynt?.	213
Ny fortellende journalistikk på dansk	216
Forenkling på dansk	220
Kapittel 9 Journalistikkens faktagrunnlag.	
En avgrensning mot fiksjonen	225
Raaums pliktnormer	226
Faksjon og dokudrama	228
Uklarhet om dokumentar	230
Fiksjon i radiodokumentar	232
Journalistisk dokumentar	234
Subjektivitet og objektivitet	239
Litteratur	243
Noter	247
Stikkord	261